

LUFTGAU FINNLAND - TUTKIMUSHANKKEEN KUVAKOKELMA.

Saksalaisten sotilaiden valokuvien kautta voidaan tutustua arkielämään lentotukikohdassa. Tässä Kemín lentokentällä otetussa valokuvassa saksalaiset ihmettelevät heille entuudestaan vieraampaa poroa.

Sota-ajan muistoja ja maastotutkimuksia Kemissä

ASiantuntijalta

Teemu Väisänen

» Suomen sodat ovat jättäneet jälkensä niin maisemaan kuin ihmisten mielikuviin kaikkialla Suomessa. Taistelukaivantojen ja korsujen ohessa sota-ajan rakennushankkeiden aikaansaannoksiin lukeutui jälleenrakennetut kaupunginosat, upouudet lentokentät sekä huomattava määrä tiestöä.

Rakentamisen jäljet ovat näkyneet ympäristössämme näihin päiviin asti ja monet sota-ajan rakennukset ovat sittemmin saaneet uusia käyttötarkoituksia. Myös hylätyt rauniot ovat löytäneet uudet käyttäjänsä esimerkiksi lasten leikkipaikkoina ja suunnistajien maamerkkeinä.

Muistitieto ja rakenteiden myöhempi käyttöhistoria ovat nousseet osaksi myös Turun yliopiston Luftgau Finnland - tutkimushanketta, jossa Saksan ilmavoimien käyttöä olleita suomalaisia lentokenttiä tutkitaan haastatteluiden, arkistotutkimuksen ja arkeologian keinoin. Heinäkuussa tutkimukset keskittyivät Kemín lentokenttään, jonka

sotahistoriallisten rakenteiden kartoittamista jatketaan jälleen syksyllä 2022.

JATKOSODAN ALETTUA Kemín lentokenttä luovutettiin muiden Pohjois-Suomen lentokenttien tapaan Saksan ilmavoimien käyttöön ja kentälle sijoitettulle suomalaiselle Lentolaiivue 44:lle annettiin käsky siirtyä edelleen Siikakankaalle. Lentokentästä muodostettiin Norjassa olevan Banakin lentotukikohdan sijaikenttä sekä lentäjien koulutustukikohta. Kemissä toimi myös Saksan ilmavoimien pohjoista toimintaa hallinnoivan Luftflotte 5:n esikunta, joka toi kaupunkiin korkeaa-arvoisia saksalaisia vieraita aina sisäministeri Heinrich Himmleristä kenraalileversti Eduard Dietleriin.

Vasta talvisodan kynnyksellä valmistunut Kemín lentokenttä ei itssessään vastannut Saksan ilmavoimien tarpeisiin, joten kentällä aloitettiin välittömästi mittavat rakennustyöt. Pääkiitotien laajentamisen lisäksi lentokentälle rakennettiin muun muassa uusia kiitoteitä, lentokonehallia, korjaamoita, varastoja sekä majoitusparakkeja. Sodan

edetessä lentokentän rakenteita hajautettiin ja lentokentän majoituskapasiteetti laajennettiin 1000 mieheen, minkä lisäksi kaupungista oli varattu kauttakulkua varten noin 6000 majoituspaikkaa. Kemín lentokentästä muodostuikin Saksan ilmavoimien suurin huolto- ja varikkopaikka Lapissa.

KUN SUOMI katkaisi suhteensa Saksaan 2. syyskuuta 1944, Kemín lentotukikohdan tyhjentäminen alkoi

Vaikka lentokenttä on säilynyt aktiivisessa käytössä aina näihin päiviin asti, saksalaisten tuhoamien rakennusten rauniot ja pommikuopat ovat säilyneet lentokenttää ympäröivän metsän suojassa.

lähes välittömästi, mutta Lapin sodan alkaessa suurin osa Kemistä oli edelleen saksalaisjoukkojen valvonassa. Kun suomalaiset ottivat lentokentän haltuunsa taisteluiden päätteeksi lokakuussa 1944, sen rakennuskanta ja kiitotiet oli pääosin hävitetty. Suomalaiset aloittivat lentokentän kunnostuksen välittömästi ja se ehtikin vielä palvella suomalaisia lentäjiä sodan aikana.

Vaikka lentokenttä on säilynyt aktiivisessa käytössä aina näihin päiviin asti, saksalaisten tuhoamien rakennusten rauniot ja pommikuopat ovat säilyneet lentokenttää ympäröivän metsän suojassa. Sotahistoriallisesti merkittävät rauniot dokumentoidaan tulevana kausina huolellisesti osana Luftgau Finnland - tutkimushanketta, minkä lisäksi lentokenttään ja sota-aikaan liittyvää muistitietoa kerätään parhaillaan yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden seuran kanssa.

MUISTITIEDON MERKITYS historian-tutkimukselle on merkittävää, sillä sen kautta tutkimus voidaan tuoda lähemmäksi paikallisten ihmisten

arkea. Kemín lentokentän sota-ajan vaiheista kaivataankin edelleen tarkempaa tietoa esimerkiksi liittyen kohtaamisiin saksalaisten kanssa sekä muistikuviiin lentokentän tuhotusta rakennuskannasta. Myös muistot ja valokuvat lentokentän myöhemmästä käyttöhistoriasta luovat yleisluovaa sota-ajan rakentamisen kauaskantoisia vaikutuksia.

Kemiläisten kokemusten lisäksi sota-ajan paikkoihin liittyvää muistitietoa kerätään parhaillaan ympäri Suomen. Muistitietokeruuseen toivotaan monipuolisesti vastauksia niin sota-ajan muistikuvista kuin sota-ajan rakenteiden myöhemmästä omakohtaisesta käytöstä, kuten lapsuuden leikeistä juoksuhaudoissa tai asumisesta vanhassa parakkirakennuksessa. Keruuseen voi vastata Suomalaisen Kirjallisuuden verkkosivuilla osoitteessa www.finlit.fi.

Kirjoittaja on arkeologi ja Turun yliopiston välitöskirjantutkija, joka tutkii väitöskirjassaan Saksan ilmavoimien lentokenttäverkostoa ja sota-ajan muistin paikkoja.